

Mednarodni gospodarski trendi po pandemiji in izzivi za Slovenijo

Mojmir Mrak

Jean Monnet Chair profesor

Ekonomska fakulteta

Portorož, 16. junij 2021

- **COVID kriza se danes že kaže kot najhujša mirnodobra kriza v zadnjem stoletju**
- **Gre za krizo, ki ima svoj izvor v zdravstvenem šoku, in ne v ekonomskih dejavnikih**
- **Kriza je ob izbruhu predstavljala predvsem zdravstveni izziv in v naslednjih mesecih tudi kratkoročni ekonomski izziv, sedaj pa se že zelo jasno kažejo tudi njeni izzivi na srednji in dolgi rok**

- **COVID kriza vs globalna finančna kriza**
- **Globalni makroekonomski odziv na pandemijo**
- **Svetovno gospodarstvo po pandemiji: predvideni trendi in izzivi**
- **EU pred izbruhom pandemije**
- **Odgovarjanje EU / evro območja na pandemijo**
- **Gospodarske napovedi za EU in glavna tveganja**
- **Slovenija in njeno gospodarsko soočanje s pandemijo**
- **Dva ključna gospodarska izziva Slovenije za naslednje obdobje**

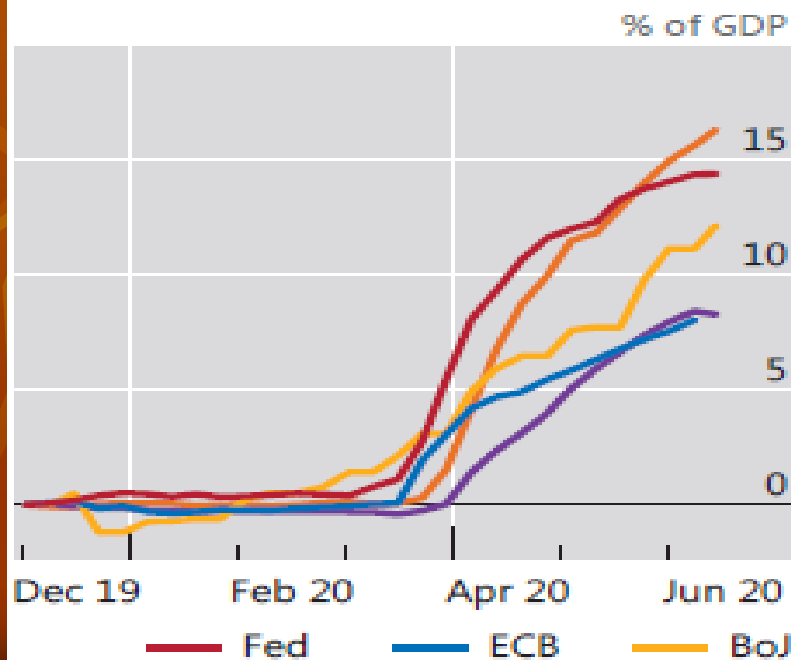
1. COVID kriza vs globalna finančna kriza

- Ključne razlike med obema krizama
 - *Izvor krize:* v prejšnji krizi ekonomsko-finančni, v sedanji krizi zdravstveni
 - *BDP in nezaposlenost:* sedanja kriza je glede obojega bolj globoka kot prejšnja („lock downi“)
 - *Socialna distanca in njen gospodarski vpliv;* Zaradi zdravstvenih zahtev po socialni distanci so bili nekateri sektorji bistveno bolj prizadeti od drugih
 - *Prekinitev globalnih verig vrednosti;* Tokrat mnogo bolj izrazita kot ob prejšnji krizi
 - *Strateška pomembnost;* Nov razmislek o tem, kaj je strateško pomembno

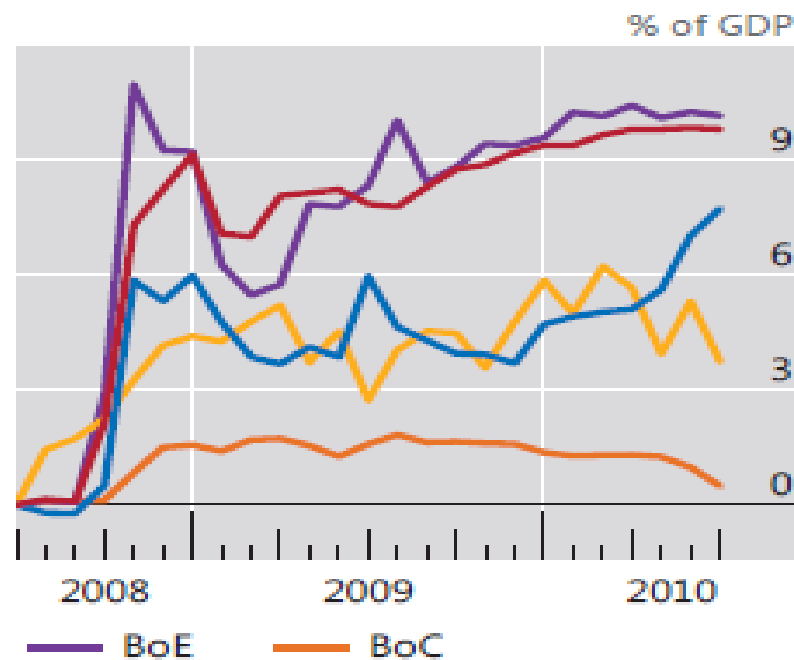
2. Globalni makroekonomski odziv na pandemijo

- *Monetarna politika*; Centralne banke so hitro in še dodatno sprostile svojo politiko in državam zagotovile dodatno likvidnost; nekatere šle celo v tki. monetarno financiranje

Balance sheet growth: Covid-19²

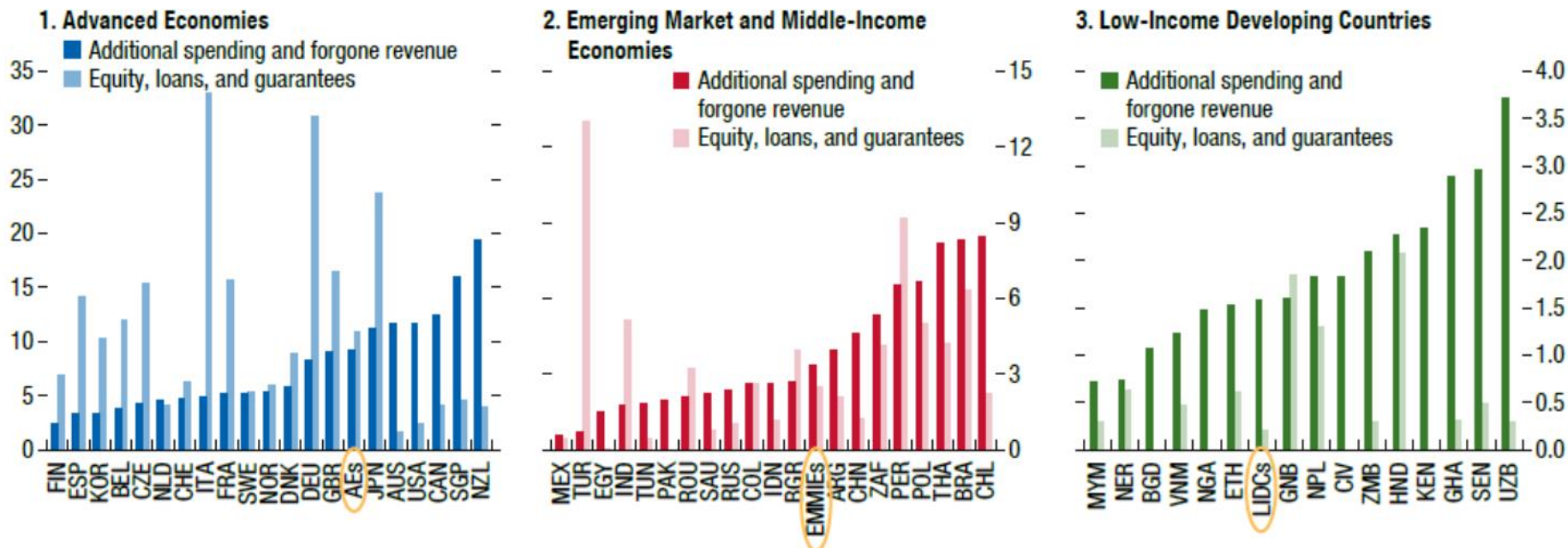
Balance sheet growth: GFC²

2. Globalni makroekonomski odziv na COVID krizo

- *Fiskalna politika*; Države so povečale izdatke (in potencialne izdatke) namenjene soočanju s krizo

Figure 1.1. Discretionary Fiscal Response to the COVID-19 Crisis in Selected Economies
 (Announced measures as of September 11, 2020, in percent of GDP)

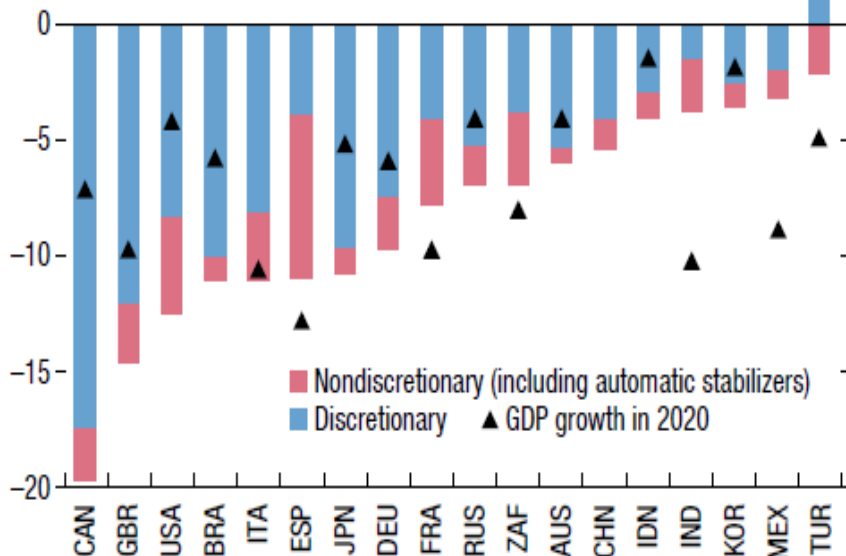

Sources: *Fiscal Monitor* Database of Country Fiscal Measures in Response to the COVID-19 Pandemic (<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Fiscal-Policies-Database-in-Response-to-COVID-19>); and IMF staff estimates.

2. Globalni makroekonomski odziv na COVID krizo

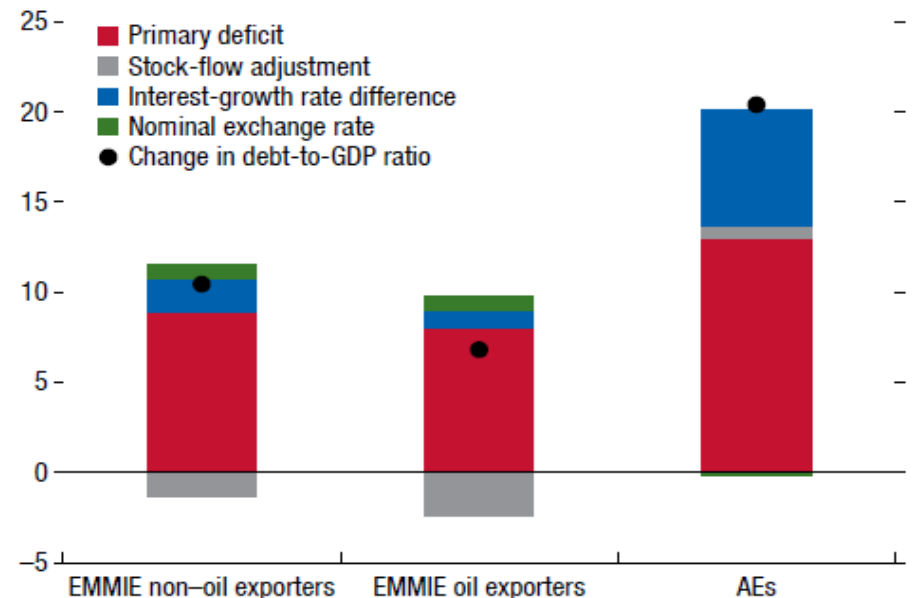
- *Fiskalna politika*; posledica je velika rast tako primanjkljajev kot javnega dolga

Figure 1.8. Change in G20 Deficits, 2020
(Percent of GDP)

Sources: IMF, World Economic Outlook database; and IMF staff estimates.

Figure 1.9. Change in Public Debt, 2020
(Percent of GDP)

Sources: IMF, World Economic Outlook database; and IMF staff estimates.
Note: AEs = advanced economies; EMMIE = emerging market and middle-income economy.

3. Svetovno gospodarstvo po pandemiji: pričakovani trendi in izzivi

- Še oktobra lani so bile ekonomske napovedi za letošnje leto in leto 2022 dokaj pesimistične
- Sedaj so napovedi na globalnem nivoju bolj optimistične kot so bile med slabim letom
 - Pospešeno cepljenje v razvitih državah in Kitajski
 - Nadaljevanje velikih fiskalnih paketov
 - Manj gospodarsko negativni učinki lock-downov
- Napovedi pa se močno razlikujejo po državah
 - Razlike v stopnji precepljenosti
 - Razlike v fiskalni kapaciteti držav
 - Razlike v vključenosti v globalne verige vrednosti

3. Svetovno gospodarstvo po pandemiji: pričakovani trendi in izzivi

- Ključni izzivi za prihodnje leto ali dve
 - Tveganja novih sevov virusa in nezadostne precepljenosti
 - Inflacijski pritiski – povečani pritiski na strani povpraševanja (rast cene surovin) in težave na strani ponudbe
 - Vračanje monetarne politike v „normalo“
 - Težave, do katerih bo prišlo pri zmanjševanju / ukinjanju fiskalnih paketov (problem „zombi“ ekonomskih subjektov)
 - Vzpostavljanje novih poslovnih modelov v spremenjenih razmerah

4. EU v obdobju pred izbruhom pandemije

- EU je v leto 2020 vstopila s popolnoma prenovljeno strukturo svojih glavnih institucij
 - Izvoljeni novi člani Evropskega parlamenta
 - Izvoljen nov predsednik Evropske unije
 - Izvoljena nova sestava Evropske komisije
- Temeljni vsebinski prioriteti EU za naslednje desetletje poudarjata naslednji dve usmeritvi:
 - Prehod v brezogljično družbo do leta 2050 na osnovi tki. Evropskega zelenega programa
 - Prehod v digitalno družbo, s katero naj bi se dosegla digitalna preobrazba ljudi in družbe

5. Odgovarjanje EU / evro območja na pandemijo

- Izhodiščna dejstva za odgovarjanje na krizo
 - Zdravstvo je v strukturi ekonomskega upravljanja EU v popolni pristojnosti članic
 - Čeprav pandemija predstavlja simetrični šok za EU države, pa so njegove gospodarske posledice zelo asimetrične
- Posledice na „jugu“ EU večje kot na „severu“
 - Zdravstvena kriza najhujša v Italiji in Španiji
 - Turizem kot ena najbolj pomembnih panog
 - Večji delež zaposlenih v neformalnih oblikah
 - Davčni sistemi z manjšo absorpcijo šokov

5. Odgovarjanje EU / evro območja na pandemijo

- **Ukrepi za blaženje COVID krize predvsem na nacionalnem nivoju držav članic**
 - Ukrepi so bili konceptualno podobni kot drugod po svetu; temeljili so na zapiranju družbe, to pa je bilo spremljano s iskalnimi paketi namenjenimi tako gospodarstvu kot prebivalstvu
 - Fiskalni paketi so bili po pravilu obsežnejši na „severu“ EU kot na „jugu“ in to predvsem zaradi njihovega boljšega fiskalnega položaja tako v pogledu javnofinančnega salda kot javnega dolga

5. Odgovarjanje EU / evro območja na pandemijo

- Ukrepi na nivoju EU / evro območja po institucijah, ki so zanje pristojne
 - *ECB*; za razliko od prejšnje globalne finančne krize tokrat reagirala hitro in zelo obsežno
 - *Evropska komisija*; tudi ona je reagirala hitro na področjih svoje pristojnosti in to z začasnim rahljanjem fiskalnih pravil in pravil o državnih pomočeh ter s prerazpodelitvijo kohezijskih sredstev v proračunu EU
 - *ESM*; polno operativen za pomoč državam v krizi
 - *EIB*; polno operativna povečanje kreditiranja

5. Odgovarjanje EU / evro območja na COVID krizo

- Čeprav je ECB reagirala hitro, to ni moglo nadomestiti institucionalne slabosti EU, to pa je možnost fiskalne intervencije na EU nivoju
- Že v dokaj zgodnji fazi reševanja COVID krize je bilo doseženo soglasje, da je potrebno zagotoviti bistveno več sredstev na EU nivoju
- Dva osnovna pristopa kako to doseči
 - Vzpostaviti nov solidarnostni instrument, ki bo temeljil na skupnem zadolževanju EU
 - Uporabiti obstoječe instrumente, ki temeljijo izključno na dodatnem zadolževanju držav članic

5. Odgovarjanje EU / evro območja na COVID krizo

- Dogovor Francije in Nemčije o solidarnostnem instrumentu (sprememba stališča slednje) omogočil dogovor o VFO in NGEU julija 2020; to je bilo nujno za ohranitev skupnega trga

Mlrd EUR, cene 2018	2014-2020 (EU-27)	Predlog EK 2.5.2018	Predlog EK 27.5.2020			Dogovor na Evropskem svetu 21.7.2020		
			VFO	NGEU	Skupaj	VFO	NGEU	Skupaj
	VFO	VFO	VFO	NGEU	Skupaj	VFO	NGEU	Skupaj
1. Skupni trg, inovacije in digitalizacija	116	166	141	70	210	133	11	143
2. Kohezija, odpornost in vrednote	387	392	379	610	989	378	722	1.100
Kohezijska politika	369	332	323	-	323	330	-	330
Instrument za obnovo in odpornost	-	-	-	560	560	-	673	673
Subvencije	-	-	-	310	310	-	313	313
Posojila	-	-	-	250	250	-	360	360
REACT EU	-	-	-	50	50	-	48	48
3. Naravni viri in okolje	400	337	357	45	402	356	18	374
Skupna kmetijska politika	383	324	333	15	348	336	8	344
Sklad za pravičen prehod	-	-	10	30	40	8	10	18
4. Migracije in upravljanje z mejami	10	31	31	0	31	23	0	23
5. Odpornost, varnost in obramba	2	24	15	10	25	13	0	13
6. EU kot globalni partner	96	109	103	15	118	98	0	98
7. Administracija	71	76	75	0	75	73	0	73
Skupaj	1.082	1.135	1.100	750	1.850	1.074	750	1.824

6. Kaj je pod vplivom pandemije pričakovati v EU gospodarstvu?

■ Na kratek rok

- ECB bo nadaljevala s svojo ultra liberalno monetarno politiko; obrestne mere bodo še kar nekaj časa ostale na sedanjem nizkem nivoju
- Fiskalna politika bo še v naprej osredotočena na reševanje zdravstvene krize in pomoč gospodarstvu, bodo pa fiskalni paketi manj obsežni kot so bili (problem „zombi
- Bančni sektor se bo začel soočati z naraščajočimi dohodkovnimi problemi in slabimi krediti
- Strukturne politike bodo dajale poudarek blaženju socialnih problemov

6. Kaj je pod vplivom pandemije pričakovati v EU gospodarstvu?

- In na srednji rok
 - Nov „policy mix“ monetarne in fiskalne politike
 - Nadaljevanje odmika od globalizacije (zelo jasen je trend spreminjanja dobaviteljskih verig)
 - Krepitev digitalizacije z različnim vplivom na različne gospodarske sektorje / družbo kot celoto
 - Socialna distanca kot „modus vivendi“ in njen vpliv na gospodarstvo in na družbeno-socialno življenje v celoti
 - Politična polarizacija med nacionalisti in liberali se bo zaostrovala (kakšna naj bo vloga države)

7. Slovenija in njeno gospodarsko soočanje s pandemijo

- Slovenija je ob izbruhu krize v mnogočem delila usodo drugih EU držav in je nanjo tudi podobno reagirala
 - Zabeležili smo močan padec gospodarske rasti (okoli 8% BDP)
 - Na izbruh krize smo reagirali z obsežnimi fiskalnimi paketi za reševanje prebivalstva in gospodarstva (preprečili večjo nezaposlenost)
 - Posledično je država beležila visok deficit javnih financ (okoli 4% BDP) in ponovno visok javni dolg (okoli 80%)

8. Dva ključna gospodarska izziva za Slovenijo

- COVID kriza se počasi končuje in nujno je natančnejše pogledati kako v obdobju po njej
 - Do sedaj predvsem ad-hoc aktivnosti temelječe na velikih fiskalnih paketih (vojna ekonomija)
 - Od sedaj dalje nujen bolj sistemski pristop v kako sistematično v okrevanje in razvoj
- Dve ključna izziva
 - Javne finance – kako zadržati makroekonomsko stabilnost države s fokusom na javne finance?
 - Razvojna usmeritev – kako vzpostaviti pogoje za višjo produktivnost in vzdržen razvoj?

8. Dva ključna gospodarska izziva za Slovenijo – javne finance

- Javnofinančna slika države se hitro slabša....
- odgovor politike pa je izrazito tvegan
 - Država nadaljuje z zelo velikimi paketi pomoči gospodarstvu
 - Predlagana davčna reforma še povečuje luknjo v javnih financah države
 - Boniteta na trgih ostaja dobra, a izključno zaradi dobre bonitete EU / evro območja kot celote
- Dolgoročno fiskalno vzdržnost še poslabšuje staranje delovne sile in odsotnost reform, ki bi ta problem resno naslavljale

8. Dva ključna gospodarska izziva za Slovenijo – razvojna usmeritev

- Dinamika razvoja Slovenije v zadnjem desetletju peša; konkurenti nas pospešeno dohitevajo in prehitevajo
- Država nima neke jasne razvojne usmeritve – ne vemo kam naj bi šli
- To usmeritev je *vsebinsko* še kako potrebna, je pa sedaj tudi *finančno* mogoča (bistveno več EU sredstev)

8. Dva ključna gospodarska izziva za Slovenijo – razvojna usmeritev

■ Alokacija EU sredstev za Slovenijo na osnovi dogovora o VFO in NGEU

mio EUR, tekoče cene	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	21-27
VFO	726	711	721	730	739	749	760	5.136
NGEU (subvencije)	936	789	485	55	0	0	0	2.264
NGEU (posojila)	1.907	1.945	0	0	0	0	0	3.851
Skupaj VFO + NGEU (subvencije)	1.661	1.500	1.205	786	739	749	760	7.401
Skupaj VFO + NGEU (subvencije + posojila)	3.568	3.445	1.205	786	739	749	760	11.252

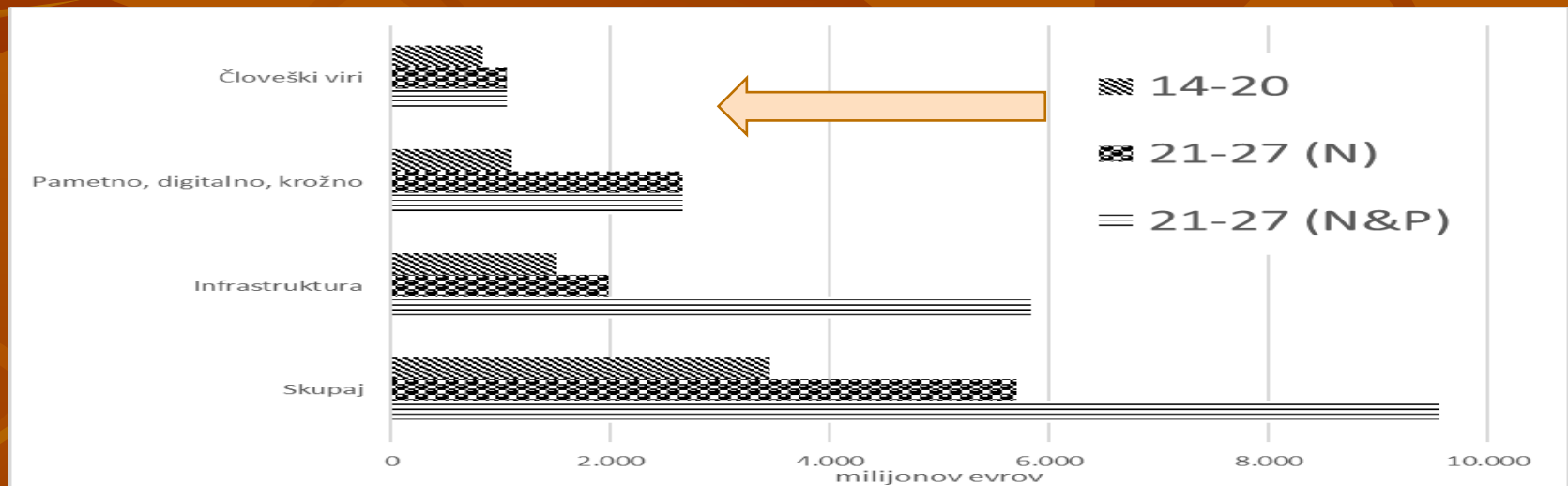
8. Dva ključna gospodarska izziva za

Slovenijo – razvojna usmeritev

- Kakšna naj bi bila ta razvojna usmeritev za v prihodnje?
- Smo na nekakšnem razpotju – ali bomo šli v smer razvojnega preboja ali pa bomo nadaljevati z „business as usual“ razvojno usmeritvijo
- Mnenja sem, da bi morali v razvojni preboj, kar pa konkretno pomeni, da bi sredstva morali prioritetno usmeriti v povečanje produktivnosti gospodarstva po principu „pametno, digitalno in krožno“

8. Dva ključna gospodarska izziva za Slovenijo – razvojna usmeritev

- Finančno to pomeni naslednje (Mrak in Wostner, avgust 2020) predstavljena s tabelo

- Kot kaže predloženi NOO, se za to smer nismo odločili; dokument dejansko zagovarja nadaljevanje razvojna po principu „business as usual“ – žal, še ena ena izgubljena prilika